

УДК 821.162.1'06-1.09

Ольга Яручик
ORCID 0000-0002-5194-1105,
Віктор Яручик
ORCID 0000-0002-9314-944X

ПОЛЬСЬКЕ ЛІТЕРАТУРНЕ УГРУПУВАННЯ «СКАМАНДР»: ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ

Анотація. У статті автори зосереджують свою увагу на передумовах виникнення, становленні та ідейно-естетичних позиціях представників польської поетичної групи «Скамандр». У дослідженні акцентується увага на спільних літературних тенденціях представників цього поетичного руху і відмінностях в сприйнятті міжвоєнної дійсності. Відзначено актуальність тем і ідей, на яких поети зосереджували свою увагу, і їхню роль в польському літературознавчому дискурсі. Проведено паралелі з попередньою літературною епохою. Вказано на тих письменників, чия творчість була спорідненою з літературною групою «Скамандр». Автори дослідження підкреслюють унікальність поетичного угруповання «Скамандр» у польській літературі Міжвоєнного двадцятиліття.

Ключові слова: творчість, літературне угруповання «Скамандр», поезія, віталізм, напрям, стиль.

Інформація про авторів: Яручик Ольга Борисівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри полоністики і перекладу Волинського національного університету імені Лесі Українки; Яручик Віктор Павлович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Електронні адреси: ola2180@gmail.com; : iaruchyk@gmail.com

Olga Iaruchyк, Victor Iaruchyк

POLISH LITERARY GROUP “SCAMANDER”: REQUIREMENTS FOR EMERGENCE

Abstract. “Scamander” as a literary phenomenon derived its origins from French poetry. The literary life of the entire Western Europe significantly revived

in the first half of the 20th century. This influenced the dynamic development of the publishing, dramatic, and literary activities of Polish artists and their search for new forms of expressing reality. Before the First World War, Polish literature was also characterized by the desire to create a new direction of poetry, which fully manifested itself precisely in the era of the interwar twenty years. They were reflected in two main currents – classicism and Franciscanism. These two directions of the development of Polish literature were not only not separated from each other, but also mostly overlapped. One of the most vivid examples of such complementarity can be considered the works of Leopold Staff, who was imitated by almost all representatives of the Scamandrite direction at the early stage of his work and who became the first and most influential mentor of this literary circle. This movement was closely related to reality and conveyed the spirit of the era. Soon, a magazine of the same name was created on the basis of the worldview of the innovative poets, which united supporters of “everyday” poetry. The Scamandrites introduced unseen motifs into the images of everyday life: spontaneity, vitalism, biologism, etc. and were distinguished primarily by the fact that the early stage of their work coincided with the key events of national liberation and independence of Poland. The main representatives of this poetic group were Julian Tuwim, Jan Lechoń, Kazimierz Wierzyński, Jarosław Iwaszkiewicz and Antoni Słonimski. In the article, the authors focus their attention on the prerequisites for the emergence, formation and ideological and aesthetic positions of the representatives of the Polish poetic group “Scamander”. The research focuses on the common literary tendencies of the representatives of this poetic movement and the differences in the perception of the interwar reality. The relevance of the themes and ideas on which the poets focused their attention and their role in the Polish literary discourse is noted. Parallels with the previous literary era are drawn. Those writers whose work was related to the Scamander literary group are indicated. The authors of the study emphasize the uniqueness of the poetic group “Scamander” in the Polish literature of the interwar twenty years.

Keywords: *creativity, literary group “Scamander”, poetry, vitalism, direction, style.*

Information about authors: *Olga Iaruchyк, Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Associate Professor at the Department of Polish Studies and Translation, Lesya Ukrainka Volyn National University; Victor Iaruchyк, Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature, Lesya Ukrainka Volyn National University,*

Olga Jaruczyk, Wiktor Jaruczyk

POLSKA GRUPA LITERACKA “SKAMANDER”: WARUNKI WSTĘPNE DO POWSTANIA

Abstrakt. W artykule autorzy skupiają swoją uwagę na przesłankach powstania, kształtowania się oraz stanowisk ideowych i estetycznych przedstawicieli polskiej grupy poetyckiej “Skamander”. Artykuł skupia się na wspólnych tendencjach literackich przedstawicieli tego ruchu poetyckiego oraz różnicach w postrzeganiu rzeczywistości międzywojennej. Wskazano na aktualność tematów i idei, na których skupiali swoją uwagę poeci, oraz ich rolę w polskim dyskursie literackim. Nakreślone zostają analogie z poprzednią epoką literacką. Wskazano pisarzy, których twórczość związana była z grupą literacką Skamander. Autorzy opracowania podkreślają wyjątkowość grupy poetyckiej “Skamander” w polskiej literaturze dwudziestolecia międzywojennego.

Słowa kluczowe: twórczość, grupa literacka “Skamander”, poezja, witalizm, nurt, styl.

Informacje o autorach: Olga Jaruczyk, doktor nauk humanistycznych, docent Katedry Polonistyki i Przekładu Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki; Wiktor Jaruczyk, doktor nauk humanistycznych, docent Katedry Literatury Ukrainkiej Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki.

E-mail: iaruchy@gmail.com; ola2180@gmail.com

Будь-який літературний напрям не існує в герметичному, замкненому просторі, а завжди має свої важливі передумови виникнення та наслідки внутрішнього та зовнішнього характеру. Цей важливий аспект необхідно врахувати, приступаючи до аналізу скамандритського феномену в польській літературі Міжвоєнного двадцятиліття. Поезія скамандритів – відповідник нових тенденцій, які в західноєвропейській літературі кристалізувалися ще в 90-тих рр. XIX ст. Власне ці тенденції є відповідним контекстом аналізу творчого надбання скамандритів.

У 70-ті рр. XX ст. значний внесок у розвиток вивчення скамандритського спрямування здійснили представники польської так званої заглембівсько-сілезійської школи. Ініціатором нового

критичного багатотомного видання «Скамандр» («Студії з питань поетики і соціології поетичних форм») був Іренеуш Опацький. До групи визначніших дослідників цього напрямку зараховуємо Януша Страдецького, Аліну Ковальчикову, Міхала Гловінського, Януша Мацеевського, Ядвігу Савіцьку, Стефана Жулкевського та ін.

Окрім цього, творчий доробок скамандритів вивчали такі вчені, як Олександра Рейманн, Малгожата Ольшевська, Ванда Лукшо-Новаківська, Чеслав Згожельський, Марек Гумковський, Ганна Клименко (Синьоок), Бартоломей Шлешинський, Артур Гутникевич та ін.

Початками виникнення новітнього типу європейської поезії прийнято вважати символізм, межі якого влучно визначив Збігнев Беньковський:

«Символізм [...] найглибше виразився в творчості своїх першопрохідців і своїх продовжувачів» [4, с. 452]. Це не значить, що програмний символізм не породив низки видатних його представників, однак водночас варто погодитися з думкою Міхала Гловінського, що «від впливу символізму не були вільні і ті, які уникали індивідуалізму, сприйняття поетичного «я» як автономної і виключно цінної дійсності програмних представників цього напрямку, що відривали художню творчість від усіх інших форм гуманістичної діяльності. При цьому вже в 90-тих рр. XIX ст. у Франції почало формуватися інше бачення (принагідно зазначимо, що воно знайшло прихильників і серед деяких програмних символістів попереднього десятиліття), згідно з яким поезія ставала важливим складником сучасного життя і яке свідомо долучало її до новітніх цивілізаційних процесів» [11, с. 11].

Для символістів 80-тих рр. поезія була експресією індивідуально зорієнтованого поетичного «я», метафізичною пригодою, естетичним переказом. Поети останнього десятиліття XIX ст. внесли ще один елемент в розвиток літературного життя – поезія стала формою діяльності, динамічною рефлексією над тим чи іншим епізодом світу із врахуванням його мінливості та минулості. У результаті виникла нова концепція поета. Митець перестав пасивно описувати світ, себе на тлі світу чи себе в протиставленні світові. Натомість він перетво-

рився у своєрідного актора, бо його твори як форма діяльності набули статусу вчинків, дій. Можемо ствердити, що лірика із монологу поета перетворилася у його діалог з довкіллям і самим собою, у якому про-являлися зовнішні цінності, важливі для певних суспільних груп чи всієї цивілізації. Власне до цього спільного творчого коефіцієнта зводилися ідеї численних літературних груп, які виникли у Франції після спаду зацікавленістю програми символістів у 1890 р. аж по 1914 р.

Ці групи внесли до поезії досі незнану ієрархію цінностей. Її вершиною не була основана на романтичних ідеях особистість, яка існувала в опозиції до світу, ані теж поширений у минулому парнасівський ідеал досконалої форми. Натомість найголовніша роль була відведена таким явищам, як життя, цивілізація, щоденність. Вона не стосувалася ані зміни тем, ані зміни життєвих позицій, зате знайшла вияв у різноманітності літературної тематики – від урбаністичної поезії Жуля Ромена, головного представника групи унанімістів, до ідилійно-релігійної лірики Франсіса Жамма.

Одним із основних елементів цієї нової концепції був віталізм, захоплення життям в його біологічній буйності і повноті. Згідно з нею, поет перестав бути тим, хто висловлює власний жаль до світу, а старався його опанувати, пристосуватися до його динаміки. Життя, рух, мінливість стали домінантами епохи. Поезія вже не була місцем втечі від реальності, вона стала свідком динаміки життя і мала на меті закарбувати її в словах, ритмах, реченнях.

Цей концептичний підхід до поезії не був однозначним. У ньому поєднувалися захоплення сьогоденням і туга за минулою первісністю, в якій людину нічого не обмежувало, прославлялась язичницька міфологія з відсутністю заборон і морального кодексу християнства. Ці віталістичні мотиви знаходили свій вияв у літературній символіці, серед якої особливо вирізнявся образ Діонісія – бога, який насолоджувався життям.

Віталізм не був виключно літературним явищем, він виражався у трансформації міщанського світу, загальних суспільних тенденціях, які, відійшовши від класичних форм розуміння буття, почерпнутих із реалістичних повістей ХІХ ст., пропагували новий стиль життя,

перевагу економічних цінностей, динаміку щоденного дня, відірвану від християнських ідеалів. Цей тип мислення творчої інтелігенції сформувався на основі «імпульсів, які виходили з тогочасної філософської думки. Особливо великий вплив мали два мислителі – Ніцше і Бергсон. Перший з них, критикуючи тогочасну міщанську культуру, відкидаючи християнські моральні ідеали, захоплюючись язичницьким світом, ідеями обрядової культури [...], творив взірці сильної особистості, яка здатна прийняти життя з усією його складністю і драматизмом. Другий, через динамічне бачення світу, життєвий рух і постійну еволюцію відкидав раціоналістичні схеми та звички, які за своєю природою відзначалися статичністю» [11, с. 14].

Особливістю віталізму на межі XIX і XX ст. було те, що він був поєднаний з цивілізацією. Сприйняття життя водночас означало сприйняття тогочасних суспільних реалій, на основі яких формувалися нові культурні процеси, виникали великі метрополії, масові рухи, у всьому проявлялися наслідки технічної революції. Розширилося розуміння поняття поетичності. Предметом лірики могло бути вже все, поезія освоювала нові, незвідані території, відійшла від вимог високого канону, який був обов'язковим протягом всього XIX ст.

Окрім цього факту, необхідно звернути увагу ще на один чинник – захоплення тогочасним світом було невіддільне від його релігійно-метафізичного контексту, згоди людини зі світом, постійних пошуків гармонії. Цінності міста не заперечували цінностей природи, що особливо виявилось в поглядах натуралістів у 90-тих рр. XIX ст.

При цьому важливу роль відіграло пантеїстичне сприйняття світу. Згідно з вченням Вітмана, все підлягало обожнюванню і могло бути визнане богом. Таку божественну роль відводили також цивілізації, яку виводили з пантеїстичного сприйняття природи. Це було довготривале явище, яке в Польщі вдалося перемогти хіба що школі авангардистів. У програмних трьох «М» («місто – маса – машина») Тадеуша Пейпера цивілізація втратила зв'язок з релігійними поняттями і стала автономною художньою цінністю.

Загальна зміна поетичної концепції вплинула на зміну літературних форм. Передусім це виявилось у запереченні двох традицій,

перша з яких полягала на парнасівському зразку досконалості, який передбачав статистичність і гармонійність складових елементів, натомість у довільній формі – експресивній – ішлося про використання коротких ліричних фрагментів, емоційних образів, відсутність стійкої композиції і чітких правил. Обидві традиційні форми не підходили новій поетиці, оскільки перша з них була занадто закостенілою, натомість друга через свою недовготривалість не могла передати динаміки світу [10, с. 169]. Більш конструктивними у виборі поетичної форми виявилися не літературні традиції, а праці Бодлера.

Зміна ліричної форми віршів наприкінці XIX ст. полягала в тому, на чому в 1918 р. стали наголошувати скамандрити, – у відмові від «високого» стилю і введенні до літератури поточної мови. Способи застосування цього нового методу у черговий раз засвідчили різноманітність індивідуальних підходів кожного з авторів – від камеральної лірики Джеймса до патетичних творів, які оспівували тогочасну добу і мали динамічну форму дифірамбу, від класичних образів, який відрізнявся від парнасівського, до лірики бурхливих емоцій, яка породжувала футуристичну концепцію вірша. Вищевказані тенденції не були особливістю виключно одного поетичного напрямку. Навпаки – вони з'являлися в програмах і практиці різних поетичних шкіл, інколи навіть антагоністичних. Саме в таких умовах виникли ті початки, які потім уповні розвинулися в поезії Міжвоєнного двадцятиліття. Мається на увазі не лише література Франції, бо вказані тенденції (віталізм, цивілізаційний комплекс і пов'язані з ним нові літературні форми) в тій чи іншій мірі проявлялись у різних європейських літературах, що мало безпосередній вплив на музу Польщі [8].

«Скамандр» як літературне явище виводив свої початки з французької поезії. Перед Першою світовою війною для польської літератури теж були характерні прагнення створення нового напрямку поезії, що вповні виявилось саме в епоху Міжвоєнного двадцятиліття. Вони знайшли відображення у двох основних течіях – класицизмі та францисканстві. Ці два напрями розвитку польського письменства не лише не були відірваними один від одного, а й здебільшого між собою перетиналися [9]. Одним із найяскравіших

зразків такого взаємодоповнення можемо вважати твори Леопольда Стаффа, якого на ранньому етапі творчості наслідували чи не всі представники скамандритського спрямування і який став першим і найвпливовішим наставником цього літературного кола.

Найхарактернішим проявом класицизму в цей період був місячник «*Museion*», який редагував Людвік Морштин. Сформульована в ньому програма виникла під впливом французької поезії. У Франції ці мотиви були тісно переплетені з політичними, основаними на консервативно-націоналістичній концепції побудови суспільства. «*У Польщі, де ідеали класицизму залишалися другорядним елементом національної культури, він не був освоєний такою мірою, його суспільний резонанс був надто обмеженим, щоб взагалі таке освоєння могло відбутися*» [11, с. 11]. Класицизм не втрачав свої ваги, однак перед Першою світовою війною не породив жодного вагомого літературного явища. У відповідь на діяльність «Молодої Польщі» представники класицизму виступали за творчу дисципліну, конструктивність, трансформацію поетичного мовлення тощо. Принагідно варто пригадати той факт, що Юліан Тувім мав дебютувати в часописі «*Museion*» за сприяння одного з його головних співпрацівників – Едварда Лещинського. Однак запланований дебют так і не відбувся у зв'язку із закриттям місячника. Для Тувіма та інших представників «Скамандра» привабливим був той факт, що «*Museion*» толерував «низький стиль» лірики, сприяв уведенню в літературні тексти поточних слів і тем.

Прагнення формування нової поезії проявилось також у так званій францисканській літературі. Ще в 1910 р. до цього типу лірики зверталися перші представники «Молодої Польщі» (збірки «Хвилі» і «Книга убогих» Я. Каспровича), натомість серед поетів, які вибрали францисканські мотиви після 1900 р., виділявся Л. Стафф. Відповідником св. Франциска Асизького мав стати сучасний волоцюга, який бродив вулицями міста і радів життю.

На зміну пафосу та ліриці «Молодої Польщі» прийшла нова творча програма прославлення малих речей, поезія поточних справ. Крім Леопольда Стаффа, її представляли: Казимира Іллаковичівна («Ікарів польоти», 1912 р.), Станіслав Мілашевський

(«Внутрішній жест», 1911 р.), Олександр Щенський («Те, що сталося», 1912 р.), Лешек Конопачький («На Кримському узбережжі», 1910 р.) та ін. Твори і збірки цих авторів свідчили про те, що на основі польської модерністичної літератури зародилася нова поезія – францисканська, яка відзначалася новаторством і творила письменство так званих «малих речей». Її розвитку перешкодив вибух світової війни, однак вона надалі залишалася вагомою, тому до її тематики повернулися скамандрити в 1918 р.

«Ця інтелектуальна атмосфера під час проголошення незалежності мала істотно вплинути на новостворені художні програми; але водночас в роки війни з'являлися творчі напрямки та ініціативи, до яких після війни звернеться молода література. Із цієї точки зору, з перспективи подальших років, варто було б виділити передусім три явища: рух формістів, заснування познанського часопису «Джерело» і згуртування письменницької молоді довкола варшавського студентського місячника «Pro Arte et Studio» [2, с. 23].

Виокремлення у цьому списку руху формістів на перший погляд може здатися непорозумінням. Йшлося про напрямок образотворчого мистецтва, який багато в чому завдячує європейському малярству, і який, до того ж, у Польщі почав себе декларувати ще перед Першою світовою війною. Велике значення у розвитку цього руху на польському ґрунті відіграли подорожі Леона Хвістка, Анджея і Збігнева Пронашків, Тимона Несьоловського до Парижа. На знак протесту проти імпресіонізму тривали пошуки нових форм і геометризації образів. Ці пошуки закінчилися створенням у Кракові в 1917 р. групи «польських експресіоністів». Їхня діяльність не обмежувалася образотворчим мистецтвом, дехто із художників писав вірші (Титус Чижевський, Ян Гриньковський), також переймаючи європейську традицію. Саме цей фактор вплинув на формування міжвоєнної молоді літератури, зокрема поезії.

Якщо йдеться про роль часопису «Джерело» (1917–1921) під редакцією Єжи Гулевича, то його програмними пунктами було створення трибуни молодих талантів на основі модерністичних поглядів, що стало прототипом до діяльності на території всі-

єї Польщі подібних молодіжних видань. Із перерахованих трьох факторів особливу роль відведено власне третьому – варшавському часопису «*pro Arte te Studio*», завдяки якому знайшли свою нову творчу дорогу майбутні скамандрити: Ярослав Івашкевич, Ян Лехонь, Юліан Тувім, Антоній Слонімський і Казимеж Вежинський.

До цієї плеяди в сучасному польському літературознавстві все частіше додають шостого представника дещо молодшого покоління, ровесника Яна Лехоня – Станіслава Балінського, позбавляючи його статусу маргінального місця в літературі [4].

Невдовзі на базі світогляду поетів-новаторів був створений часопис «Скамандр» (1920–1928 і 1935–1939), який згуртував і інших прихильників поезії «щоденності». Патрунував цьому новому літературному рухові Леопольд Стафф. Редактором «Скамандра» був Мечислав Гридзевський, який сам не був письменником, але відіграв значну роль в розвитку скамандритського літературного спрямування.

«Це було одне покоління, розкидане по різних містах Польщі. Відразу після війни активні молодіжні творчі середовища існували в Познані, Кракові та Закопаному, їх початки були у Вільні, Лодзі, потім у Любліні. Проте роль центру культурного руху у перші повоєнні роки однозначно була відведена Варшаві. І до цього вона була найсерйознішим осередком інтелектуального життя, із розбудованим видавничим рухом, численними часописами тощо; після проголошення незалежності її роль стала ще більш домінуючою. Передусім тому, що як столиця вона автоматично стала осередком центральної влади, а тому до Варшави з провінційних міст прибувало багато осіб, які мріяли про службову кар'єру, а адміністративні органи культури знаходилися саме тут. Від цих обумовлень організаційного характеру ще важливішим був клімат ентузіазму, ейфорія отриманої незалежності» [2, с. 45].

У 1922 р. розпочався цикл відомих скамандритських політичних вертепів, які тривали дев'ять років поспіль. Їх авторами стали Юліан Тувім, Антоній Слонімський, Мар'ян Гемар, Ян Лехонь (останні свої тексти він надсилав з Парижа) та ін. Гумористичні

твори стосувалися визначних політиків, літераторів та представників інших галузей мистецтва. У своїй політичній сатири скамандрити залишалися прихильниками поглядів Юзефа Пілсудського.

Скамандритським за духом та генезою (складом редакції) став часопис «Літературні відомості» (1924–1939 рр.), одне із найвідоміших і найвагоміших видань міжвоєнної Польщі. Багаторічним редактором цього часопису був Антоній Слонімський. Осередком товариських літературних зустрічей у той час була кав'ярня «Землянська» (так звана «Мала Землянська») на вул. Мазовецькій, 12 у Варшаві. Там знаходився відомий «столик скамандритів». Про цю кав'ярню Ян Лехонь з ностальгією згадував у своєму «Щоденнику»: *«звідси я виходив на обід, вечерю та нічліг, але в ній практично проживав, як удома»* [3, с. 226].

Травневий переворот 1926 р. скамандрити прийняли з великим ентузіазмом, залишаючись прибічниками політичного табору Ю. Пілсудського. У цей час виникнуло ще одне видання скамандритського походження – сатиричний тижневик «Варшавський циркулік». Організував редакцію часопису і очолив її керівник відділу пропаганди Міністерства військових справ РП Адам Коц. Головними працівниками видання стали письменники «Скамандра». Цей тип сатири був значною мірою співзвучним із відомими вже на той час політичними вертепами.

У 1928–1929 рр. в маетку Людвіка-Ієроніма Морштина в Плавовицях відбулися два «з'їзди поетів», обидва у червні. У них брали участь Стафф, Слонімський, Лехонь, Івашкевич, Тувім, Вежинський, Павліковська, Віттлін, які складали тісне середовище скамандритів, а також їхні приятелі Зегадлович, Гожиця, Гоетель, сім'я Морштинів та ін. Ці з'їзди стали *«осередками братерства в поезії»* [5, с. 157].

Окрім «Літературних відомостей» і «Варшавського циркуліка», зі скамандритами активно співпрацювали «Ранішній кур'єр», «Голос правди», ілюстрований часопис «Пані» та ін.

Варто зазначити, що поетика скамандритів, попри відмінності між стилями її ключових представників, являла комплекс нових поетичних експериментів, які значною мірою проявилися до 1914 року у французькій літературі і частково у польському письмен-

стві. Деякі елементи їхньої лірики продовжували довоєнну поетичну традицію, зокрема, вірші зі збірки «Польові стежки» Леопольда Стаффа (відповідників лірики Джеймса), де світ селян пов'язаний із релігійним життям. Скамандрити вирізнялися передусім тим, що ранній етап їхньої творчості припав на ключові події національного визволення та проголошення незалежності Польщі. У літературній площині відіграло роль заперечення модерністичних програм і частково нових поетичних груп, які пропагували інші зразки поезії. Сформовані на межі століть письменницькі тенденції знайшли в польському середовищі сприятливі умови для розвитку, ставши безпосередньою відповіддю на потреби часу [1].

Творчість скамандритів у Міжвоєнне двадцятиліття прийнято вважати «традиційним авангардом» початку ХХ ст., якому протистояла Краківська авангардна школа, що об'єднувала в своїх колах експресіоністів, формістів, футуристів і передусім представників Краківської «Зворотниці». Новий рух авангардистів розпочав свою діяльність у той час, коли скамандрити уже були літературною легендою, тому ставити їм опір було нелегкою справою. Це був конфлікт творчих ідей всередині молодого покоління. Середній вік скамандритів становив тоді 26,8 років, натомість краківські авангардисти (ідейний очільник руху Тадеуш Пейпер, Титус Чижевський, Станіслав Млодоженець, Анатоль Стерн, Бруно Ясенський, Юліан Пшибось, Юзеф Чехович, Ян Бженковський) мали в середньому 25, 3 роки [7, с. 13]. Найстарший скамандрит Ярослав Івашкевич був молодшим від найстаршого авангардиста Чижевського на дев'ять років. Ці біографічні дані дуже промовисті – конфлікт виник усередині молодого польської генерації. Позиція скамандритів була набагато міцнішою. Цьому сприяла підтримка урядових сил, регулярний часопис та слава молодих переможців, які без зусиль, хоча і зі скандальною репутацією, опанували stolичний Парнас. Міхал Гловінський і Януш Славінський зазначали: *«Війна мала значення виключно для однієї сторони. Друга не брала в ній участі і взагалі не була зацікавлена в тому, щоб вважати себе учасником конфлікту. У легенду Скамандра, яку члени*

цього спрямування вміло розвивали, мотив суперечки з авангардом не вносив нічого цінного. Натомість власну легенду авангардистів годі було уявити без цього стратегічно важливого мотиву. Затягнута боротьба з консерватизмом скамандритів, розпачливе протистояння загарбанню молодих новаторів – ось головний мотив цієї легенди» [7, с. 14]. На основі цього можемо зробити висновок, що протистояння старої та нової шкіл авангардистів на початку ХХ ст. у Польщі мало умовний характер і не привнесло нічого важливого у розвиток скамандритського спрямування.

Окрім цього, не можна забувати, що в період Міжвоєнного двадцятиліття простежувалася динамічна еволюція поглядів і стилів, які з часом втратили свої групові характеристики і глибоко індивідуалізувалися. Для прикладу варто порівняти хоча б ранні вірші Казимежа Вежинського із збірок «Весна і вино» (1919 р.), «Горобці на даху» (1921 р.) із його пізньою творчістю 30-тих рр. («Трагічна свобода» 1936 р., «Кургани» 1938 р.). Складається враження, що ці вірші написали два різні поети. Різниця між ними набагато більша, аніж поміж стилем скамандритів (Вежинського) та авангардистів (Чижевського). Так само значна різниця простежується у ранній та пізній творчості Юліана Пшибося.

Натомість необхідно наголосити, що скамандрити виразно протиставляли свою творчість літературним поглядам романтизму. Однак при цьому не потрібно забувати, що це програмна теза скамандритів, яка насправді мала відносний характер, адже в окремих віршах і в окремих авторів цей зв'язок простежується дуже чітко.

На початковому етапі незалежності Польщі «Скамандр» існував як цілісна група з подібними поглядами на природу поезії, хоча між її учасниками вже тоді існували значні відмінності, які з плином часу поглиблювалися.

Детальніше над цим явищем індивідуалізації скамандритської поезії зупинився Іренеуш Опацький у «Поетичних діалогах з контекстом» [6, с. 157]. Подібну позицію висловлював у «Спогадах» один зі скамандритів, Ярослав Івашкевич, який початково не міг сприйняти поезики свого колеги Яна Лехоня. «Тоді, [...] в незвичайний момент

осені 1918 р. вона не підходила до загального ентузіазму, загального вигуку. Слонімський захоплював своєю потужною «Чорною весною». Тувім проголошував себе «першим футуристом у Польщі», Вежинський насолоджувався щоденністю. [...] Лехонь був від цього всього далекий, [...] творив згідно з відомими візирями – лише сьогодні помічаємо, скільки в ньому було Словацького, скільки Виспянського, а скільки просто Ор-Ота» [4, с. 337]. Окрім поетичних непорозумінь, все частіше справа доходила до політичних неузгоджень та конфліктів, як бачимо це на прикладі розірвання дружніх стосунків між Лехонем та Тувімом через різне розуміння патріотизму, еміграційної діяльності та впливу комуністичного режиму.

Саме це, окрім історичних обумовлень – початку Другої світової війни, еміграції багатьох членів угруповання – стало причиною того, що у післявоєнний період поетично-сатирична група скамандритів самовільним чином розформувалася.

Отже, можна стверджувати, що історично обумовлений поетичний стиль скамандритів не був цілісним ані в часовому, ані в тематичному просторі, хоча подібним залишалося поєднання ліризму з іронією та сатирою, звернення від життєвих реалій до біологічного їх переживання, ейфорійне сприйняття світу на ранньому етапі творчості, заперечення романтизму, пізній катастрофізм тощо. Це дозволяє стверджувати, що «Скамандр» був унікальним поетичним спрямуванням Міжвоєнного двадцятиліття, яке потребує подальших літературознавчих досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яручик О. Ідейно-естетичні позиції представників польської поетичної групи «Скамандр». *Київські полоністичні студії*, Київ: Талком, 2021. 576 с. С. 377-392.

2. Kowalczykowa A. Programy i spory literackie w dwudziestuleciu 1918–1939 : wyd. II, rozszerz. Białystok : Białostockie Zakłady Graficzne, 1981. 396 s.

3. Lechoń J. Dziennik. T. II. Warszawa: PIW, 1992. 624 s.

4. Marx J. Skamadryci: Julian Tuwim, Kazimierz Wierzyński, Jarosław Iwaszkiewicz, Antoni Słonimski, Jan Lechoń, Stanisław Baliński. Warszawa : Alfa, 1993. 637 s.

5. Matywiecki P. Twarz Tuwima. Warszawa : Wyd-wo W. A. B., 2007. 771 s.
6. Opacki I. Poetyckie dialogi z kontekstem. Szkice o poezji XX wieku. Katowice : Śląsk, 1979. 366 s.
7. Poezja polska okresu międzywojennego. Antologia : Cz. 1 / Oprac. Michał Głowiński i Janusz Sławiński. Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, 1987. 242 s.
8. Skamander. Reinterpretacje : T. 11 / pod red. Macieja Tramera i Jagnieszki Wójtowicz. Katowice : Uniwersytet Śląski, 2015. 399 s.
9. Skamander. Studia z zagadnień poetyki i socjologii form poetyckich / pod red. I. Opackiego. Katowice : Uniwersytet Śląski, 1978. T. 1. 248 s.
10. Tuwim J. Pisma zebrane / Oprac. T. Januszewski. Warszawa : Czytelnik, 1990. 639 s.
11. Tuwim J. Wiersze wybrane / Oprac. Michał Głowiński. Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, 1986. 332 s.

REFERENCES

1. Yaruchyk O. Ideological and aesthetic positions of representatives of the Polish poetry group "Scamander" [Ideino-estetychnipozytsii predstavnykiv polskoi poetychnoi hrupy «Skamandr»]. *Polish Studies of Kyiv*, Kyiv: Talkom, 2021. 576 p. P. 377-392.
2. Kowalczykowa A. Programy i spory literackie w dwudziestuleciu 1918–1939 : wyd. II, rozszerz. Białystok : Białostockie Zakłady Graficzne, 1981. 396 s.
3. Lechoń J. Dziennik. T. II. Warszawa: PIW, 1992. 624 s.
4. Marx J. Skamadryci: Julian Tuwim, Kazimierz Wierzyński, Jarosław Iwaszkiewicz, Antoni Słonimski, Jan Lechoń, Stanisław Baliński. Warszawa : Alfa, 1993. 637 s.
5. Matywiecki P. Twarz Tuwima. Warszawa : Wyd-wo W. A. B., 2007. 771 s.
6. Opacki I. Poetyckie dialogi z kontekstem. Szkice o poezji XX wieku. Katowice : Śląsk, 1979. 366 s.
7. Poezja polska okresu międzywojennego. Antologia : Cz. 1 / Oprac. Michał Głowiński i Janusz Sławiński. Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, 1987. 242 s.
8. Skamander. Reinterpretacje : T. 11 / pod red. Macieja Tramera i Jagnieszki Wójtowicz. Katowice : Uniwersytet Śląski, 2015. 399 s.
9. Skamander. Studia z zagadnień poetyki i socjologii form poetyckich / pod red. I. Opackiego. Katowice : Uniwersytet Śląski, 1978. T. 1. 248 s.
10. Tuwim J. Pisma zebrane / Oprac. T. Januszewski. Warszawa : Czytelnik, 1990. 639 s.
11. Tuwim J. Wiersze wybrane / Oprac. Michał Głowiński. Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Zakł. Narodowy im. Ossolińskich, 1986. 332 s.